

La morna, l'esperit musical de Cap Verd

La morna ha deixat de ser un gènere musical minoritari mercès a la veu de Cesaria Evora que l'ha descobert al món, ahora que hi descloïa el petit país que n'és el bressol i que es troba a cavall de l'Àfrica i d'Europa.

ELISENDA COPONS

Festa particular a un poble de l'illa de Fogo, on un grup de músics toquen mornes. Aquest tipus de música és la màxima expressió rítmica de la identitat capverdiana.

Amb poc més d'un segle d'existència, la morna és la màxima expressió rítmica de la identitat capverdiana. Tradicionalment es tocava, es cantava i es dansava a l'arxipèlag com un element més de cultura pròpia o, en la diàspora, per cultivar la capverdianitat.

Va ser José da Silva, empresari francès d'origen capverdian, qui el 1987 va convèncer Cesaria Evora perquè enregistrés un disc a París. Des d'aleshores, la cantant ha enregistrat set compactes, el darrer dels quals, *Cabo Verde*, va sortir al mercat l'any passat. De tots set, dos són discs d'or. A més, ha obtingut el premi Kora 97 a la millor artista femenina de l'Àfrica occi-

dental, ha realitzat diverses gires mundials, incloent-hi països com Austràlia, Japó i EUA, i auditoris de renom com l'Olympia de París, entre d'altres. Fets que la converteixen en la primera dona africana que obté aquests reconeixements.

Entre el seu poble, "la dama dels peus descalços" —com es coneguda a França perquè sempre es treu les sabates quan actua— s'ha guanyat el títol d'ambaixadora de Cap Verd pel fet de fer popular el seu país i la morna a l'estranger.

A Barcelona, i dins del programa del Festival Grec, Cesaria va oferir el darrer 15 de juliol un concert a Santa Coloma de Gramanet. Aquesta, però, no és la primera vegada que ens visita. D'altra banda,

està comprovat que qui l'escolta fàcilment s'enamora de la seva veu i no pot resistir la tentació d'anar a conèixer Cap Verd.

Aquest indret, país de la morna, és una república independent de Portugal des de fa 23 anys. És un arxipèlag format per 10 illes escampades per l'Atlàntic i disposades en forma de mitja lluna, situat a cinc-cents kilòmetres de les costes del Senegal.

Fa cinc segles les illes de Cap Verd es trobaven deshabitades —cosa que alguns historiadors com Elisa Andrade qüestionen—. El 1460 els colonitzadors portuguesos arribaren a l'arxipèlag que, per la seva posició geoestratègica es va convertir en un enclavament important del tràfic d'esclaus cap a Amèrica del Sur. El contacte entre africans i europeus a les illes va donar fruit a una societat mestissa, la capverdiana, que actualment sobrepassa la xifra de quatre-cents mil habitants, dins del país, i la duplica fora de l'arxipèlag, on s'hi troba la major part de la comunitat, a causa de la inevitable emigració.

La manca de pluja és el principal problema d'aquesta terra on gairebé tot el que es consumeix s'ha d'importar. El dubte entre haver de marxar volent quedar-se o quedar-se volent marxar és sempre present en la vida del capverdian i en la morna, que és l'expressió de la identitat d'aquest poble.

Música singular. Tot i no haver-se'n trobat documentació escrita, es manté que la morna neix a finals del segle XIX a l'illa de Boavista

com la forma musical més culta de l'arxipèlag. Eugenio Tavares i Francisco Xavier da Cruz –més conegut com B. Leza– van ser els compositors més reconeguts.

La morna és poesia, és música i alhora és dansa. Tot entrelligat. L'amor, la saudade i la naturalesa són els temes més tractats. Es descriuen els sentiments d'angoixa, dolor i sofriment comuns entre els capverdians per la necessitat d'haver de marxar (*hora di bai*) cap a altres països amb el consegüent distanciament de la terra, de la família, dels amics i de la *cretcheu* (persona estimada). A banda dels sentiments, la morna també reflecteix els aspectes predominants del context socioeconòmic i sociopolític d'un determinat període històric.

En els seus inicis, la morna tenia un to irònic i satíric. Més endavant, Eugenio Tavares la va transformar en lírica i popular. Cap als anys 1920-30, B. Leza la perfecciona i en sorgeix un nou estil amb un to més brasiler, influenciat pels mariners que arribaven del Brasil a Sao Vicente, l'illa de Cesaria Evora, i on s'hi han aplegat els més coneguts talents de mornes. Els anys 30-45 són un període d'efervescència de la morna. Comença la seva difusió a la ràdio i les gravacions de discos. En els anys 50 apareix una versió més accelerada, la coladeira, que permet dansar amb un compàs més ràpid. Tant la morna com la coladeira es ballen en parella i fent un moviment dels malucs que, per la seva sensualitat, no deixa de sorprendre'ns, als occidentals...

Abans era freqüent escoltar serenates de mornes a la llum de la lluna, per qualsevol carrer o sota el balcó d'una noia. Actualment, aquesta espontaneïtat s'ha substituït pel que s'anomenen nits capverdianes, en què un grup de música interpreta mornes i coladeiras en locals tancats i en dies convinguts.

L'autonomia de la morna. La major part de les manifestacions culturals del país són herència d'Europa o d'Àfrica. El funaná, el batuc, la tabanca, de la mateixa

manera que la polca, la masurca i el vals són exemples de formes musicals d'origen africà i europeu, respectivament, que es van integrar i adaptar a l'arxipèlag.

Sovint s'ha emparentat la morna amb el fado portuguès per raons històriques i d'influència colonial. Vasco Martins, músic capverdià contemporani, en el seu llibre, *A música tradicional cabo-verdiana*, opina que la morna té una estructura que es basa en la música occidental europea. Mario Lucio, del grup musical capverdià Simentera, contràriament, atribueix reminiscències àrabs a la morna i demostra en els seus estudis que aquesta s'allunya del fado, tant pels instruments que utilitza com per l'estructura rítmica. "En la morna –afirma– els instruments bàsics són la guitarra i el *cavaquinho* o *uquelele*. Aquest últim va arribar a Cap Verd a través de Brasil, i no s'utilitza en el fado. Quant a la guitarra, es va utilitzar abans en la morna que en el fado".

Un altre element que dona autonomia a la morna respecte del fado és el fet que la lletra és el crioll –llengua d'expressió oral de l'arxipèlag per excel·lència–. És, per tant, una forma de música popular que arriba a totes les classes socials. El portuguès, tot i ser l'idioma oficial a la república, només el dominen les persones alfabetitzades, que en els majors de 18 anys

representa un 52% de la població.

A Cap Verd, tocar un instrument, cantar o ballar s'aprèn sense anar a escola. El problema és que la falta de recursos –no hi ha estudis de gravació– i d'oportunitats fa que difícilment siguin reconeguts fora de les illes.

El cert és que el seu èxit pot servir de precedent perquè discogràfiques internacionals s'interessin per descobrir nous talents a les illes. La cooperació francesa –cada vegada més influent a l'arxipèlag– actualment dona força promoció a la música i als artistes d'aquest petit país. Grups de funaná com Ferro Gaita ja han realitzat gires pels centres culturals francesos de l'Àfrica i probablement no trigaran gaire a venir a Europa.

Elisenda Copons

ELISENDA COPONS

